

Biblioteka
44°N i 20°E

Urednik
Nikola Petaković

Copyright © Branislav Janković
Copyright © 2017 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

ISBN 978-86-7702-555-7

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, preštapavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2017.

BRANISLAV JANKOVIĆ

POSLEDNJI
CIRKUS
NA SVETU

Čarobna
knjiga

„Jedan savet, prijatelju: ne čekaj Sudnji dan – svaki je dan sudnji.“

Alber Kami

PROLOG

Gabrijelu je poslednji dan njegovog života na zemlji, a to mu u ovom trenutku nije bilo ni najmanje tužno niti bitno; štaviše donosilo mu je izvesnu radost i slatko iščekivanje, odnekud doletelu misao da nikada nije imao oca koji bi ga poveo da vidi led koji su Cigani doneli u selo i prikazivali ga kao jedno od svetskih čuda.

Gledajući u red ljudi koji se poput duge, šarene zmiје otegao pred biletarnicom cirkusa, nasmejao se toj čudnoj misli, pa nastavio da prodaje bilete držeći i dalje u glavi sliku oca i sina. Pre nego što bi napustile njegove male šake u belim, satenskim rukavicama (zaprljane mastilom jastučeta, jagodice su ličile na zrna borovnice koja igraju po vazduhu), karte bi bile obeležene pečatom cirkusa; nepravilan krug, izlomljen na uglovima, sa slovima koja su se od godina silnog udaranja skoro izgubila, te se ni najveštiji tumači starih rukopisa ne bi uhvatili u borbu s njima i odgonetali ono što tamo piše.

Odjednom je osetio nemir u stomaku, gde se po mnogim religijama, nalazila duša. Ako je to bila ona, onda je treperila poput kože na bubnju i slala talase koji su uznemiravali njegovo sitno telo, a taj ritam je podsećao na strepnju ili zaljubljenost. Izgubio bi se s vremena na vreme, pa se opet javljao, svaki put jače i prilježnije. Decenijama već nije bio zaljubljen; poslednji put negde krajem drugog velikog rata, te je očigledno briga bila razlog podrhtavanja duše.

Nailazila je oluja koja će najaviti kraj sveta.

Možda bi se taj uznemirujući osećaj koji mu je s vremena na vreme podizao dijafragmu, terajući ga da uzdiše poput čoveka s teškim problemom, mogao nazvati i setom. Tugom za prošlim danima u iščekivanju nestanka nečega što je dve hiljade godina nazivao domom. Počeo je brže da udara pečatom ne vodeći računa udara li po kartama ili po prstima. Borovnice su prskale.

Napunjen i otkočen pištolj, nemački valter P38, sa oznakom SS jedinice, napravljen 1939. u Ulmu, u Nemačkoj, bio mu je sakriven ispod kariranog prsluka. Žuljao ga je i preznojavao. Nekoliko puta je poželeo da ga izvadi i stavi ispred sebe na pult; ipak je trebalo da ga sakrije iza leđa. Bujanj na njegovoj duši treperio je sve jače, preteći da zasniva poziv u napad. Ali morao je da čeka.

„Večeras će se sve završiti. S gomilom mrtvih cirkusanata“, pomislio je pružajući tiket lepoj ženi koja se radoznalo zagledala u njegov masni cilindar. U trenu kad su im se ruke dodirnule, osetio je blago peckanje. Lepotica se uplašeno trgla, karta joj je pala na zemlju i broj sedišta je nestao, zamrljan blatom. Gabrijel se nije sagnuo da je podigne; posmatrao je ženu čija je lepota polako nestajala pod zlom koje je izbijalo iz njenih krupnih, zelenih očiju.

A te oči su s mržnjom gledale u patuljka.

Ali predstava je morala biti odigrana, kao poslednji čin velike borbe, davno započete; kao poslednji juriš, izlazak iz rovova i udar prsa u prsa. Svaki rat ima pobednika. Prva bitka vođena je na nebu, poslednja će se odigrati na zemlji; na piljevini, između drvenih klupa i aparata za pravljenje kokica i šećerne vune. Cirkus je bio mesto odakle se stiže do Neba. Vrata.

Žena je izvadila novac iz torbice boje popodnevnog, letnjeg dana i mirno, poput samoubice, prestavši da gleda Gabrijela, rekla:

„Još jednu kartu. Ako može prvi red.“

Za to vreme, crni oblaci najavljene oluje su se približavali, jahali nebom poput stampeda ludih konja koje gone besni, gladni vukovi. Ispred vonja oznojenih tela begunaca i vrele krvi napadača, išao je miris kiše. Rezak i jasan.

„Kiša će“, rekao je patuljak u sebi, primetivši oblake. „Svetlana će opet da plače.“

Grozna zmija, sastavljena od ljudi, čas se rastezala, čas prelazila u sklopčani položaj; onaj koji najavljuje napad, brzim skokom i još bržim ujedom i Gabrijel je postajao nervozan zbog tolikog broja posetilaca. Pobjeda nije bila imperativ u borbi koja je predstojala. Oluja koja će sve odneti se približavala, pa su pobjeda i poraz bile reči koje više ništa nisu značile.

Tako je to sa smakom sveta.

„Šećerna vuna! Šećerna vuna!“, vikala je Stela, koja se šetala između posetilaca i nudila paperjastu poslasticu, vešto okrećući drvce na koje se hvatala nežna paučina. Drala se, rizikujući da izgubi glas. „Toliko slatka da vam pripadne muka. Besplatnooo!“

Na sebi je imala kostim u kojem će nastupiti: neprobojni triko bež boje od tankog kevlar, dovoljno čvrstog da zaustavi hladna oružja i male kalibre. Na golim, mršavim nogama, nosila je baletanke s rupom na palčevima, te su joj virili nokti ofarbani crvenom bojom koja se slagala s njenim jarko namazanim usnama. Kosu je vezala u rep, da bi mogla lakše da se bori. Za razliku od Gabrijela, nju nije zamarala prošlost; oštrica njenih misli bila je uperena ka budućnosti: radovala se svojoj smrti. Ali pre nego što nestane i vrati se na Nebo, ubiće mnogo njih. Jedva je čekala da vidi kada će otrov u posastici početi da deluje. Zakikotala se.

S razglasa je Nino D' Angelo pevao napolitanske pesme, ne dozvoljavajući da žamor svetine okupira vazduh. Golicao je uši tužnim ljubavima i dalekim morima, pa su se neki od posetilaca, dozvolivši da im se pesma prišunja do mozga, teturali kao da su

dobili morsku bolest. Ponekad bi jedan od iscepanih zvučnika polomio brod iz pesme napola i životinje u kavezima bi zaurale zbog potapanja glasa lepog Italijana.

Sve je izgledalo kao i uvek što izgleda. Samo što ništa nije bilo isto. I nikada više neće ni biti. Čak ni u pričama. Jer ovo je bila poslednja priča.

Predstava je počela kada je prvi gonjeni konj sačinjen od crnog oblaka preleteo cirkus. Krupna kap kiše udarila je o veliku šatru, za centimetar promašivši belu zastavu na njenom vrhu. Pala je kao znak da je brana pukla i da poplava stiže. Udarila je poput čekića u gong dok nestrpljivi bokseri čekaju da krenu jedan prema dugom. Zarežala je kao vojničko *Nišani! Pali!*, dok osuđenik misli na majku i pita se koliko puta je opsovao boga. Odjeknula je poput sirene za uzbunu dok ljudi gledaju u nebo, pokušavajući da vide s koje će strane naići avioni. Kao nešto što je moralo da se desi. Kao kraj. Ili početak. Zavisno s koje se strane beskonačnosti čovek nalazi.

„Dobro večer i dobro došli!“, čuo se glas iz mikrofona kada je i poslednji posetilac seo, a svetla u šatoru se pogasila. Samo je glavni reflektor obasjavao direktora cirkusa Gabrijela nasred šatre. Počeo je da izgovara tekst koji je milion puta ponovio. Delovalo je kao bajalica ili pesma sveštenika što godinama pokušava da uveri svoje stado u postojanje boga.

Bubanj na njegovoj duši napokon je bio miran. *Gotovo, to je to*, samo je pomislio.

„Večeras prisustvujete još jednoj predstavi cirkusa 'Feličita', najboljeg cirkusa na svetu. Budite sigurni da ćete pamtili ovaj dan i dugo ga prepričavati. Dolazak kod nas je svojevrsno rođenje, za neke vaskrsenje, za neke krštenje, mnogima uspomena za ceo život, a kao što znate neke uspomene znaju i da bole. Zato... pripremite se. Večerašnji program počinjemo tačkom od koje će vam se zalediti

krv u žilama. Kroćenje divljeg mustanga i vratolomno jahanje naše divne Stele...“

„Gde ste sakrili Boga?“

Težak, jak, poznat glas zaparao je vazduh i poput noža isekao platno šatora pri vrhu, tamo gde je glavni jarbol zapretno jakim konopcima držao konstrukciju. Kroz pukotinu koja se sve više širila, poput uljeza se ušunjalo hladno veče. Uvuklo je sa sobom i jaku kišu, što je svojim dobovanjem stvarala poznatu melodiju. Nešto o sreći. Ledeni vazduh fijuknuo je između redova klupa dok su ljudi ustajali, spremajući se za napad. Cerekali su se, gledajući cirkusante okupljene na sredini šatre, koji su napravili krug, spremni za borbu. S mirnoćom svojstvenom osobama koje su sve videle i ništa ih ne može uplašiti, posmatrali su legiju palih anđela. Društo bivše braće koju su već jednom pobedili.

„Zašto li sam danas onoliko vežbao?“, iznervirano je rekao klovn Lorenzo i iz džepa na širokim smešnim pantalonama izvukao britvu. „Govna jedna.“

Gabrijel je ispod kratkog fraka izvukao valter i sa olakšanjem uzdahnuo, ne morajući više da trpi njegovu težinu i žuljanje. Poljubio je kažiprst na orozu oružja i počeo da se razvrće oko sebe gledajući odakle će krenuti napad.

Nekada nevidljivi Bora ušunjao se još ranije u poslednje redove. Presvučena dijamantskom prašinom, violinska žica A zatreperila je u njegovim rukama, jedva čekajući da prereže neprijateljske vratove.

Svetlana je, plačući zbog kiše, iz kanija izvukla sablju srpskog oficira i prekrstila se.

Isak je čekao napad da podigne poklopce sa rupa ispod tribina u kojima su se nalazile zmijske. Gladne i besne. Indiru, kraljevsku kobru, i dalje je pomalo bolelo grlo i zbog toga je bila strašno nervozna i morala je da se iskali na nekome.

Stela je u pojasu imala beretu, a Gligorije je spremio tuce svojih noževa za bacanje.

Crna Marta je zavrnila rukave, dodirnula ime istetovirano na levoj dojci kao znak za sreću i podbočila se, napravivši ljutit izraz lica. Njoj oružje nije bilo potrebno: ubijala je golim rukama.

U tom trenutku je u cirkus, na ulaz za umetnike, ušao starac u monaškoj odori, pomno obrativši pažnju na neprijateljsku publiku koja je siktala i režala na cirkusante.

„Strvine! Jebaću vam mater otpadničku!“, rekao je mršavi iguman i iz mantije izvukao zarđalu kamu nekada korišćenu u šumama planine Jelice. Onomad, pre malo više od pola veka, otprilike. Onda se obratio patuljku ne gledajući u njega, kao neko ko se stidi nekadašnjih postupaka.

„A ti, patuljče, praštaj na svemu lošem. Starac kô starac... Nije video kako treba. Oči najgore vide u mladosti i starosti, te su ta dva doba prepuna grešaka i pravdanja. Mladost ima hrabrost bez mudrosti, a starost mudrost koja je u stvari drugo ime za kukavičluk.“

U narednom trenutku, kroz prorez na šatri, uletelo je mršavo i odrpano stvorenje i, spustivši se pored ostalih u odbrambenom krugu, raširilo svoja spaljena krila. Nikakvo oružje nije imalo u rukama. Samo kajanje i želju za oprostom, a to znaju biti strašna i moćna oružja.

Stela je pomilovala svog konja Napoleona i poljubila ga u njušku.

„*Tak, jak jsem ti rekla dnes ráno. Miluje tě tvoje Babhnel. A neboj se. Čekají na nás nějaka nová pole.*“

„Znači, braćo i sestre, to je to“, rekao je patuljak dok mu se prvi napadač, lepa žena s početka priče, lagano približavao, a on podizao pištolj i ciljao ga među oči. „Ako mi omanemo, Nebesa možda više neće biti naša i nećemo imati gde da se vratimo. Možda mi nismo najbolji očevi anđeli i znam da smo, iako nam je to bilo

dopušteno, prepuni greha. Ali ako ne spasimo Oca, neće imati ko da nam oprosti. Napravimo barjak od naših senki i zavitlajmo njime iznad vojski!“, viknuo je Gabrijel i ispalio hitac u levo oko crvenokose žene.

I bela zastava na vrhu šatora oboji se u crveno.

I nekome zazvoni mobilni telefon melodijom iz *Kuma*.

I Ciganin Melkijades brkatom muškarcu pokaza led.

I otac zagrlji sina.

I sve bi gotovo da bi opet počelo.

I

ANDELI

STELA

Parčedom polomljene cigle napravila je kvadrate na zemljanom putu, u prašini nacrtala brojeve, njih deset, mešajući arapske i rimske cifre i, bacivši kamen na broj jedan, zaigrala školice.

U levoj ruci, onoj kojom se krstila kad bi je nešto iznenadilo ili začudilo, kojom je bacala kocke ili pucala, držala je još zelenu jabuku koju bi zagrizla tek kad doskoči na predviđeni kvadrat, kao da je taj zalogaj bio nagrada za dobro bacanje ili skok. To ju je zabavljalo i smejala se punih ustiju dok joj je kiseli sok klizio niz bradu. Otirala ga je prljavim rukama, ostavljajući trag crvene i sive boje oko usana.

Svaki put kad skoči, haljina bi se podigla iznad njenog uskog struka. Nije nosila gaćice, pa se lepo videlo kako joj se zlatast znoj sliva niz butine, dok bi se semenke maslačka, nalik nakostrešenim belim kišobranima, ponete vetrom koji je počinjao da duva, lepile za žuto paperje između dugih, mišićavih nogu. Bila je bosa, ali joj to nije smetalo: neumorno je skakala ne obraćajući pažnju na prve kapljice krvi oko noktiju, koja je počela da se meša s prašinom drumu, praveći neku vrstu testa, blata između njenih prstiju. Glasno je kinula, pljujući delove jabuke. Lpljivim prstima je trljala nos i lice joj je postalo musavo, kao u deteta koje se samo hranilo ili u nakaradno našminkane lutke. Odjednom joj se misli preneše iz nevinog, dečjeg stanja, punog smeha i veselja, u svet odraslih,

zapreten oprežnošću, strahom i zebnjom. Okrenula se, a pogled joj ispuni šarenilo nalik krugovima kaleidoskopa. Brzo je zatrepkala, gledajući u cirkus.

Zastavice svih boja na najvećem, glavnom šatoru zatrepkale su poput uznemirenih leptirova. Konopci koji su vezivali šatru zaigrali su kao strune kontrabasa pod prstima pijanog muzičara, teško i sporo, mučno i bez melodije. Nezatvoreni kapci nekog prozora počeli su sablasno da udaraju, što je uplašilo vrane koje su zagraktale i pobegle, ostavljajući ostatke jučerašnjeg ručka bačene pored kaveza sa životinjama. Drveni konjići karusela, s kojih je boja već počela da se ljušti, zaškripali su kao krevet zaljubljenih: jako i brzo. Listovi novina, programi i posterji s loše nacrtanim prizorima cirkuskih tačaka, poleteli su sa zemlje kao štampane ptice, gubeći se ka olovnom nebu. Jato papira napravilo je krug iznad najčudnijeg cirkusa na svetu i nestalo nošeno vetrom.

Ime devojke je Stela. Na Nebu su je zvali Babhnel. Pomenuto je već da je akrobata na trapezu, igračica na žici, a ponekad jaše na konju, *Kroteći divljeg mustanga*, kako piše u letku za predstavu na kojem su nacrtani ona i Napoleon. Ostali članovi cirkusa misle da nije normalna, i to ne kriju, nazivaju je Ludom Stelom.

Besmrtna je.

Vrlo brzo počela je da pada kiša, i to ona što ume da sneveseli čoveka: imala je prizvuk prošlosti i lepih dana koji se nikada neće vratiti. Ličila je na pesme mornara ili uspavanke. Tužna kiša. Pala je odjednom, poput giljotine ili zavese na kraju pozorišne predstave. Nije se najavila retkim, već se obušila na zemlju teškim, olovnim kapima. Sprala je i tragove boje oko devojčinih usta i kvadrata na putu. Svejedno, ona je opet počela da skače i pored sve jačih rafala pljuska koji joj je prilepio plavu, slabu kosu uz iskošeno čelo i jake jagodice. Haljina joj se zalepila za telo, otkrivajući male grudi i sitne bradavice nalik lešnicima. Skakala je i skakala (iznervirana

što je prekinuta) po sada nevidljivim poljima dečje igre, sve dok prva munja nije zaparala nebo. Silovite, daleke pijavice, stupale su zemljom odsečno i teturavo. Oluja je devojci piljila u lice.

A onda, tren pre udara dalekog groma, Stela je začula jak, ženski glas.

„Ti nikada nisi bila dete.“

MARTA

Na prozoru sveže ofarbane kuće na točkovima, beli *Fijatov* flair 2000, na čijem se naknadno ubačenom, limenom simsu nalazilo nekoliko saksija s petunijama, dokaz nežne duše vlasnika sklonog lepoti, stajala je krupna crnkinja (trideset pet godina, godina-dve manje-više) s bradom kao u matorog Sika i pušila. Dim joj se poput sablasne marame obavijao oko glave, pekući joj oči žutih beonjača. Trljala ih je i pokušavala da, mašući rukama, otera taj oblak. Niz leđa joj je lenjo padao rep prosede kose uvijen bakarnom žicom. Na svakom prstu leve šake prsten s dragim kamenom. Bila je gola i na desnoj dojci, odmah iznad velike areole, imala je ispisano muško ime. *Gmitar*. Uspomena na nekog, očigledno vrednog sećanja i utiskivanja u kožu. Kada bi uvukla dim, grudi su joj se nadimale kao kovački mehovi, a bradavice, nalik onim koje imaju porodilje, ukrutile. Mogla je da ispuši celu cigaretu, a da pritom sve vreme zadržava dim u plućima, ne ispuštajući ga. Bradavice bi tada zagospodarile prizorom, a istetovirano ime došlo do izražaja.

Zavese s karnerima činile su da prozor njenog stana na točkovima liči na malu pozornicu: kao da će svakog časa iskočiti lutke nataknete na šake glumaca. Umesto njih, dve velike crne dojke igrale su svoju predstavu.

Zovu je Marta, mada je na mestu odakle potiče znana kao Ragat. U cirkusu je velika atrakcija: žena s bradom. Doduše, ukras joj je